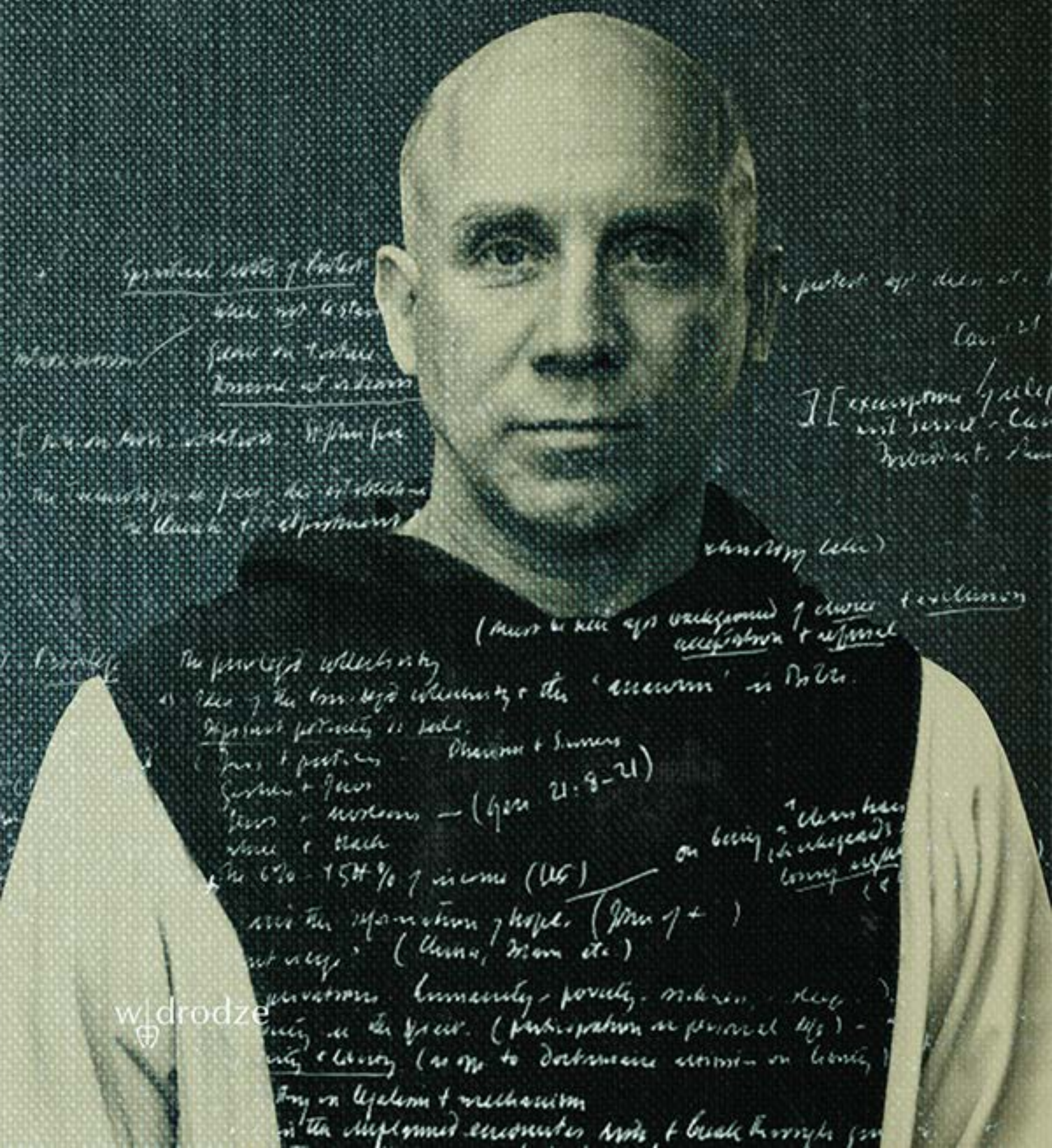

THOMAS MERTON OCSO MISTYKA CHRZEŚCIJAŃSKA

TRZYNAŚCIE SPOTKAŃ ZE SŁYNNYM TRAPISTĄ

wydrodze

Mistyka chrześcijańska

Thomas Merton OCSO
Mistyka chrześcijańska
Trzydzieści spotkań
ze słynnym trapistą

Pod redakcją
Jona M. Sweeneya

Przełożyli
Grażyna Gomola i Aleksander Gomola

w|drodze

Tytuł oryginału

A Course in Christian Mysticism. Thirteen Sessions with the Famous Trappist Monk Thomas Merton

© 2017 by Order of Saint Benedict, Saint John's Abbey, P.O. Box 7500,
Collegeville, Minnesota, 56321, United States of America

This book was originally published in English by Liturgical Press, Saint John's
Abbey, Collegeville, Minnesota 56321, USA, and is published in this edition
by license of Liturgical Press. All rights reserved

© Copyright for this edition by Wydawnictwo W drodze, 2019

Redaktor prowadzący – EWA KUBIAK

Redakcja – LIDIA KOZŁOWSKA

Konsultacja tekstów łacińskich – ANNA SKUCIŃSKA

Korekta – PAULINA JESKE-CHOIŃSKA, LIDIA KOZŁOWSKA

Skład i łamanie – STANISŁAW TUCHOŁKA • WWW.PANBOOK.PL

Redakcja techniczna – KRZYSZTOF LORCZYK OP

Projekt okładki i layoutu – KRZYSZTOF LORCZYK OP

Fotografia na okładce – SIBYLLE AKERS

Opublikowano za zgodą Merton Legacy Trust i Centrum Thomasa Mertona
na Uniwersytecie Bellarmine

ISBN 978-83-7906-238-6

Wydawnictwo Polskiej Prowincji Dominikanów W drodze sp. z o.o.

Wydanie I, 2019

ul. Kościuszki 99, 61-716 Poznań

tel. 61 852 39 62, faks 61 850 17 82

sprzedaz@wdrodze.pl

www.wdrodze.pl

Spis treści

SŁOWO WSTĘPNE	5
PRZEDMOWA REDAKTORA TOMU	10
WPROWADZENIE	20
WYKŁAD 1: Cel tego kursu	21
WYKŁAD 2: Teologia mistyczna w Ewangelii według św. Jana	35
WYKŁAD 3: Męczennicy i gnostycy (Ignacy, Ireneusz, Klemens i Orygenes)	46
WYKŁAD 4: Przebóstwienie a mistyka (ojcowie kapadoccy)	72
WYKŁAD 5: Ewagriusz z Pontu	93
WYKŁAD 6: Kontemplacja i kosmos (Maksym Wyznawca)	112
WYKŁAD 7: Tradycja dionizjańska	123
WYKŁAD 8: Mistyka zachodnia: wpływ św. Augustyna ..	134
WYKŁAD 9: Święty Bernard z Clairvaux	147
WYKŁAD 10: Kazania św. Bernarda o Pieśni nad Pieśniami	171
WYKŁAD 11: Mistyka XIV-wieczna: beginki, Eckhart, Tauler	202
WYKŁAD 12: Mistyka hiszpańska: św. Teresa z Ávili i inni mistycy	227
WYKŁAD 13: Święty Jan od Krzyża: noce ciemne i kryzysy duchowe	256
DODATKOWE ŹRÓDŁA I TEKSTY	285
PYTANIA I ZAGADNIENIA DO PRACY W GRUPIE	297
NOTA REDAKTORA	308
INDEKS	311

Wykład 1

Cel tego kursu

Celem tych wykładów nie jest omówienie wszystkich szczegółów i aspektów interesującego nas zagadnienia, lecz jego całościowy przegląd, uporządkowanie i pogłębienie wiedzy ascetycznej, którą – jak zakładamy – każdy posiada, oraz ukierunkowanie tego ascetyzmu na życie mistyczne. Głównym zadaniem będzie właściwe usytuowanie tego zagadnienia w naszym życiu. Lokuje się ono oczywiście w jego centrum, aby mnich i kapłan, przyszły kierownik duchowy lub przełożony, mogli uzyskać w pierwszej kolejności właściwą perspektywę, a następnie pogłębić swą znajomość spuścizny i nauczania Kościoła, w pełni zaznajomić się z jego ogromną i wspaniałą tradycją mistyczną, która nie jest odrębna od tradycji dogmatycznej i moralnej, lecz tworzy z nimi jedną całość.

Bez mistyki nie ma prawdziwej teologii, a bez teologii nie ma prawdziwej mistyki. I dlatego w tych wykładach będziemy kłaść nacisk na mistykę jako teologię, by wydobyc w ten sposób

mistyczny wymiar naszej teologii i byśmy mogli robić to, co naprawdę powinniśmy: żyć naszą teologią. Niektórzy sądzą, że wystarczy wstąpić do klasztoru i żyć Regułą, tymczasem trzeba czegoś więcej – musimy żyć naszą teologią, w pełni, głęboko, w całej jej rozciągłości. Bez tego świętość jest niemożliwa. Oddzielenie teologii od „duchowości” to katastrofa.

Spróbujemy także podczas tego kursu zająć się niektórymi poważnymi problemami, które zrodziły się:

- * w życiu ascetycznym i w relacji między życiem ascetycznym a mistyką;
- * w samym życiu mistycznym: konfliktami, przesadnymi praktykami i stanowiskami, herezjami, aberracjami i przeszkodami na drodze prawdziwego rozwoju wewnętrznego.

Musimy sobie uświadomić, że właśnie dobiega końca długi okres wspólnej dominacji fałszywej mistyki i postawy wrogiej mistyce napędzających się nawzajem. Do gruntu racjonalistyczny charakter naszej kultury odcisnął swoje piętno nawet na teologach, którzy zaczęli się wstydzić mistyki jako czegoś „nienaukowego”. Z drugiej strony mieliśmy do czynienia z zalewem nieodpowiedzialności i iluminizmu, mnożeniem się wizjonerów itp.

Ogólnie rzecz biorąc, kurs będzie się koncentrować na wielkich świadkach chrześcijańskiej tradycji mistycznej, ze szczególnym uwzględnieniem źródeł patrystycznych. Spróbujemy tutaj, jeśli to możliwe (ale chyba nam się to nie uda), omówić następujący obszar zagadnień (po wstępnym omówieniu fundamentu mistyki w Ewangelii według św. Jana):

1. WIELKA TRADYCJA OJCÓW – początki mistyki chrześcijańskiej w teologii i powiązane z teologią, ponieważ mistyka i teologia są nierozłączne: św. Atanazy i Ireneusz; ojcowie kapadoccy następujący po Orygenesie i Klemensie

Aleksandryjskim, zwłaszcza Grzegorz z Nyssy, ojciec mistyki chrześcijańskiej; potem Ewagriusz z Pontu i tradycja ojców pustyni; Pseudo-Makary, który wywarł ogromny wpływ na tradycję Wschodu (hezychazm); przede wszystkim zaś Pseudo-Dionizy, autor pierwszego traktatu *De mystica theologia* i źródło (wraz z Grzegorzem z Nyssy) tradycji apofatycznej, równie istotnej na Wschodzie, jak i na Zachodzie.

2. CYSTERSKA SZKOŁA MISTYCZNA. Tej szkole zawdzięczamy znaczący rozwój teologii mistycznej. Święty Bernard i Wilhelm z Saint Thierry odegrali kluczową rolę w historii mistyki chrześcijańskiej.
3. ŚLEDZĄC ZACHODNIĄ TRADYCJĘ apofatyczną, zobaczymy rozwój teologii mistycznej we współczesnym znaczeniu tego terminu, czyli będące odpowiedzią na „naukową” myśl scholastyczną wyodrębnienie się wyspecjalizowanej grupy myślicieli, którzy stworzyli własną teologię życia wewnętrznego; później mamy mistyków nadreńskich aż do karmelitów; antymistyczne stanowisko jezuitów; wielkich świętych: Teresę i Jana od Krzyża; herezję kwietystyczną.

Będziemy podążać tym tokiem rozumowania aż po czasy współczesne, kiedy to teologia mistyczna staje się coraz bardziej zaściankiem i specjalnością; omówimy siedemnasto- i osiemnastowieczne spory dotyczące semikwetyzmu, kontemplacji nabytej i wlanej; ten okres to rzeczywiście kryzys mistyki, niemniej został on w XX wieku wyczerpująco omówiony.

Po całkowitym bądź prawie całkowitym zaniku teologii mistycznej w dziewiętnastym stuleciu, zaczyna ona budzić na nowo zainteresowanie; pierwszy impuls pochodzi przede wszystkim, jak się wydaje, od myślicieli niekatolickich i niereligijnych – „naukowców”, przedstawicieli pragmatyzmu filozoficznego, takich jak William James, który proponuje obiektywną analizę

fenomenologiczną mistyki w swojej pracy *Doświadczenia religijne: studium natury ludzkiej*. Na to zareagowali katolicy: Poulain to taki katolicki William James. Wcześniej jednak Saudreau przywraca tradycyjne rozumienie kontemplacji jako zwyczajnego celu życia chrześcijańskiego¹.

Jeśli nam się uda, przyjrzymy się bliżej także „mistyce” niechrześcijańskiej, zobaczymy, na czym polega i ocenimy jej twierdzenia. I wreszcie powinniśmy poddać refleksji tradycję mistyczną Kościoła wschodniego od czasu godnego ubolewania rozejścia się dróg Wschodu i Zachodu.

Zobaczymy także, że wiele rzeczy trzeba było pominąć – wiele ważnych rzeczy.

Różne podejścia do zagadnienia

ASCEZA

Mamy tu do czynienia ze stosunkowo prostym i znajomym zagadnieniem. Definicja słownikowa mówi nam, co następuje:

- * ASCETYCZNY – dotyczący ćwiczeń duchowych, za pomocą których można osiągnąć doskonałość i cnotę, na przykład: „teologia ascetyczna”.

¹ Zob. Augustyn Poulain, *Łaski modlitwy*, w: Augustyn Poulain, *Łaski modlitwy* (przeł. J. Rostworowski), François-Xavier Durrwell, *W Chrystusie Odkupicielu* (przeł. ss. Benedyktynki od Nieustającej Adoracji), Poznań 1967; Auguste Saudreau, *Les degrés de la vie spirituelle: methode pour diriger les âmes suivant leurs progrès dans la vertu*, Paris 1905 (przekład angielski: *The Degrees of the Spiritual Life: A Method of Directing Souls according to Their Progress in Virtue*, przeł. Bede Camm, t. 1 i 2, London 1907); Auguste Saudreau, *La vie d'union à Dieu et les moyens d'y arriver d'après les grandes maîtres de la spiritualité*, Angers 1900 (przekład angielski: *The Life of Union with God, and the Means of Attaining It: According to the Great Masters of Spirituality*, przeł. E.J. Strickland, New York 1927) itp. Zob. także Auguste Saudreau, *Ideal duszy gorliwej*, przeł. J. Andrasz, Kraków 1936 – przyp. tłum.

- * ASCETA – we wczesnym Kościele osoba wycofująca się z życia społecznego i wybierająca życie w samotności, by ćwiczyć się w medytacji i modlitwie oraz praktykować surową samodyscyplinę.

„Asceza” pochodzi od greckiego *askein* – ozdabiać, wkładać wysiłek w przygotowanie czegoś, czynić kogoś zdolnym do czegoś za sprawą ćwiczeń. (Homer używa tego terminu w znaczeniu „stworzyć dzieło sztuki”). Słowo to było stosowane w odniesieniu do kultury fizycznej, moralnej i wreszcie w odniesieniu do kształcenia religijnego. Oznacza ono, mówiąc krótko, ćwiczenie, ćwiczenie duchowe.

Asceci nie tylko ćwiczyli się w walce duchowej, lecz zobowiązywali się tak właśnie postępować przez składane publicznie śluby doskonałej czystości. Stąd teologia ascetyczna oznacza dla nas w praktyce badanie tego ćwiczenia, badanie metod i zasad, w oparciu o które mamy przeżywać nasze publiczne poświęcenie się Chrystusowi i doskonałości chrześcijańskiej. Cała asceza chrześcijańska streszcza się w wersecie z Ewangelii według św. Marka: „Jeśli ktoś chce pójść za Mną, niech się zaprze samego siebie, niech weźmie krzyż swój i niech Mnie naśladuje” (Mk 8,34)². Asceza to wyrzeczenie się siebie i naśladowanie Chrystusa, to pielęgnowanie w sobie życia łaski; to bardziej współpraca z Duchem Świętym aniżeli dostosowanie się do jakiegoś systemu etycznego lub ascetycznego.

Skrajności, których musimy unikać to:

1. BRAK DYSCYPLINY. W ascezę nie wolno się bawić. Nie wolno nam trwać w złudzeniach. Nie sposób mówić o życiu

² Cytaty biblijne za: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Biblia Tysiąclecia*, wyd. V, Pallottinum, Poznań–Warszawa 1999 – przyp. tłum.

Czym charakteryzuje się dobry kierownik duchowy? Co to jest noc zmysłów i noc ciemna? Odpowiedzi na te pytania to tylko cząstka tego, co znaleźć można w tej książce.

Autor książki zaprasza do pracy nad sobą w towarzystwie Boga, który jest Miłością i który do niczego nie zmusza, a jedynie zachęca.

Te wykłady to dla nas szczęśliwa trzynastka, bo Merton to nie tylko dobry profesor – on tam po prostu był. Na tych notatkach wychowały się pokolenia trapistów i większość z tych uważnych czytelników wytrwała do końca życia w klasztorze. Nie dlatego, że nie mieli gdzie pójść lub przyrzekali wierność wspólnotie. Ich heroiczne i szczęśliwe życie mówi nam, że działa. Nie znam lepszej rekomendacji duchowego pisarstwa.

Michał Ziolo OCSO

Thomas Merton należy do najbardziej poczytnych i znaczących nauczycieli duchowości XX wieku. Jego wykłady o mistyce chrześcijańskiej są doskonałym kompasem pomagającym odnaleźć się na oceanie duchowego doświadczenia.

Maksymilian Nawara OSB

THOMAS MERTON OCSO (1915–1968) – trapista, działacz na rzecz pokoju i obrońca praw człowieka, był jednym z najbardziej wpływowych pisarzy religijnych naszych czasów. Obdarzony wielkim talentem literackim, sławę zyskał nie tylko dzięki dziełom poświęconym duchowości kontemplacyjnej, próbom zrozumienia myśli Dalekiego Wschodu i zintegrowania jej z duchowością zachodnią, lecz także dzięki niezachwianej wierze w wartość chrześcijańskiej aktywności społecznej.

Cena det. 39,90 zł

ISBN 978-83-7906-238-6

9 788379 062386

wdrodze.pl

Patronat medialny:

Aleteia.pl

dominikanie.pl